

Prieškario Kalvarija: Šv. Uršulės atlaidai ir didžiausias „jomarkas“ apskrityje

Prieš Pirmajį pasaulinį karą Kalvarijoje buvo įsikūrusios stambiausios apskrities įmonės. Prašmatniose kareivinėse stovėjo caro kariuomenės pulkai. Buvo milžiniškas kalėjimas, kuriam 1905 m. buvo kalinami sukilėliai. Tarpukarį i didžiausią apskrityje įomarką suvažiuodavo tūkstančiai žmonių iš visų apylinkių.

Pirmais Lietuvos Respublikoje išvysti Kalvarijos miestą buvo rekomenduojama spalio mėnesio parabigoje – pirmajį antradienį, per Šv. Uršulės atlaidus. Tai buvo pui-ki galimybė susipažinti su miesto gyvenimo pulsu, ištirti jį, tarsi su mikroskopu per didžiausią metų renginį.

Atlaidų ryta vos saulei patenkėjus Kalvarijos apylinkių ūkininkai prausdavo arklius, išsinešdavo pakinktus, apžiūrėdavo vežimą. Turtingo ūkininko bernai, mergos tardavosi, kas turėti pasilikė namie. Ūkininkas su žmona užsivilkdavo naujai pasiūtus rūbus, nusivalydavo batus. O dulkros kamaroje matuodavo sunuktes.

Iš visų višeikių pabirdavo vežimai. Juose sedėdavo skaromis apsigobusios



▲ 1933 metai. Šv. Uršulės atlaidai Kalvarijoje.

merginos, moterys, skrybėlės užsidėjė usoti vyrai. Keliai virsdavo dulkių debesimiš.

Autobusų stotyje – bruzdesys, kamščiai ir kalbos, juokas, skubėjimas. Ūkininkai, valdininkai ir pirkliai su bagažais grudzavosi prie autobusų, plėšdavo konduktoriams bilietus iš rankų. Autobusų savininkams buvo tikra rugiųjėtė, pats

darbymetis. Ieškoti keleivių, juos gaudyti už skvernų nereikėdavo... Nereikėdavo ir šukauti: „Kas į Marijampolę? Kas į Kauną? Už du litus! Už litai!“ Kalvarijos „jomarko“ metu pelnas pats ikišenes byrėdavo.

Konfliktų išvengti tapdavo ypač sunku. Autobusų stoties vedėjas ragindavo šoferius nedelst. Už vėlavimą grasindavo protokolais. O autobusų savininkai kaltin-

vo stebuklingus miltelius nuo įvairiausių kiaulių ligų, siūlydavo krokodilo odos pištinėnių ar kvapninių mulyų. „Aštuoni galbaliukai už tris litus ir žvakę magaryčių!“ – šukaudavo eidamai per šventorių. O klebonas, atsistoję ant laiptų, grūmodavavo kumščiu. Vagisių landžiodavo po moterų rankines ir vyrų kišenes.

„Linksminkis, dangau, linksmink dūšia mano! Šventa Uršule!“ – giedodavo ties šventoriumi. O piliečiai pritardavo už eigose ir linksmai keldavo bokalus į viršu.

Atejus vakarui ištušėdavo miesto gatvės. Saulėlydžio šviesoje pavargės nuo šurmilio miestas sulaukdavo pelnyto poilsio. Turgaus aikštėje įsivyrudauvo

ramybė. Tik silpnas vėjelis nešiodavo nuo krakmolinių saldainių nuluptus pionierlius. Tuščiose gatvėse jie blizgėjo kaip merginų veidrodėliai. O tolumoje buvo galima išgirsti armonikos garsus, kuriems daina pritardavo naktinėjantis Kalvarijos jaunimas.

Taip atrodė prieškario Kalvarija stebint ją per rūdens miglos aptrauktą teleskopą trėčiamoje praejusio amžiaus dešimtmetyje.

Tomas SUŠINSKAS
Muziejininkas

Projektą „Laisvės pamokos“
remia Spaudos, radijo
ir televizijos rėmimo fondas

davo vedėja sukiojant laikrodžio rodyklės. Šoferiai pritardavo darbdaviams ir stoties direktoriui demonstruodavo špygas. Keleiviai nerimastingai laukdavo kontrolierių pabaigos.

Gatvėse, turgavietėje buvo tikras skurzdėlynas. Vežimai, arkliai, raguočiai, bekonai ir žmonių jūra. Prekybininkai palapinės tešesi kilometrais. Aplink bažnyčios šventorių ir gatvės – eilės elgetu, išsiesta ranka bandančių suminkštinti miesto svečių sirdis.

Kalvarijos miestelyje buvo pilna arklių. Pilni kiemai vežimių. Bažnyčiose per pamaldas – spūstys. Bernai, panos šluifoudavo batais šaligatvius ir mirkšaudavo vienas kitam akutėmis. Slankiodavo poromis ir būreliais. Trypdavo liepu alėją ir gražią žoltytę. Išilgai šaligatvių virtinė kepurininkų, o prie jų – minios. Derėdavosi, matuodavosi, pirkdavo.

Visos krautuvės buvo sausakimės. Užeigos namai („traktoriai“) neturedavo laisvų staliukų.

Pardavinėdavo vyru, mégastamą „macnų skytinių“ ir alų. Moterys ir vaikai gaivindavosi seleriu – silpnai gazuotu mineraliniu vandeniu. Šalia valstybinės deginėties Kalvarijos sandėlio pastato stovėdavo eilės. Kaip Maskvoje prie duonos kepyklų. Jomarko deginė buvo pardavinėjama su nuoalaida.

■ Nukelta i 12 p.